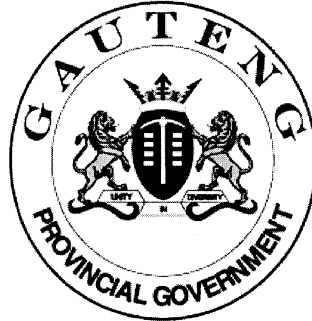

**SENIOR CERTIFICATE
EXAMINATION
SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN**

**FEBRUARY / FEBRUARIE
MARCH / MAART**

2005

**SETSWANA PUO YA BOBEDI
SEEMOGODIMO**

(Pampiri Ya Bobedi)

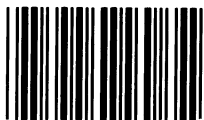
931-1/2

SETSWANA SECOND/ADDITIONAL LANGUAGE HG: Paper 2

12 pages

X05

**COPYRIGHT RESERVED / KOPIEREG VOORBEHOU
APPROVED BY UMALUSI / GOEDGEKEUR DEUR UMALUSI**

LEFAPHA LA THUTO LA GAUTENG
DITLHATLHOBO TSA MAKGAOLAKGANG

SETSWANA PUO YA BOBEDI
SEEMOGODIMO
(Pampiri Ya Bobedi)

NAKO: diura tse 2

MADUO: 80

DITAELO:

- Dipotso tsotlhe di arabiwe ka Setswana.
- Araba dipotso di le PEDI fela go tswa mo dibukeng tse o di ithutileng.
- Dipotso di tswa mo dikarolong tse di farologaneng.

KAROLO YA A

**POTSO 1
MABOKO**

Selelo sa mmoki – M C D Mogotsi

Buisa dinopolo tsa maboko a a latelang mme o arabe dipotso tse di di latelang:

Nopolo A

Dumela, selemo, mogatsa bokgabane; Wena mmaseadingwa-marumo a Maisantwa.	
Kana o ngokile banna betsho go tsaya marumo ka go rata lefatshe, Ba gopola go nona ga mmu wa lone, ba tlala dipelo.	3
Fa o ka tihanama, ba ngunanguna, Ntswa gone serurubele le thaga di senya ba di lebile.	6
Ke totetswe ke mahutsana O nnaya kgomotso ke e ratile.	
Ke lo masamasa ka matlho a le godimo.	9
Ke tshaba ditšhaba di mphua ntwā, O nkapesa ka kobo e tala, malosa – batho, Malosabatho a go sutlhasutlhile, mme o a apesitse fela ka bokgabane.	12
Bana ba gago ka mmala ba a tshwana. Bokgabane jwa bone le jone ke jwa dipaka.	
Fa o tla, botlhe ba ema go go amogela Gonne ba itse o le motho wa pitsa di sutsa.	15
Tota ba itse sengwe ka molao wa go go itumedisa: Gore nako e nngwe fela ya ikhutso.	18

- 1.1 Neela setlhogo sa leboko le. (1)
- 1.2 Leboko le ke la mofuta ofe? (1)
- 1.3 Neela diponagalo tse PEDI fela tsa mofuta wa leboko le o le neileng fa godimo. (4)
- 1.4 Nopola o be o bolele sekapuo se se tlhagelelang mo temaneng ya ntlha (2)
- 1.5 Ke mofuta ofe wa leina o tlhagelelang mo moleng wa bobedi, temaneng ya ntlha? (1)
- 1.6 Nopola ponagalo e e tlhagelelang mo temaneng ya bobedi mola wa bo robongwe o be o nee leina la ponagalo eo. (3)
- 1.7 Ke setlha sefe sa ngwaga se mmoki a se babatsang? (1)
- 1.8 Neela lebaka le le dirang gore o neele karabo ya gago mo go 1.7. (2)
- 1.9 Morero wa leboko le ke ofe? (2)
- 1.10 Tlhagisa o be o senole mofuta wa ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo temaneng ya bobedi mola 11 – 12. (2)
- 1.11 Ke setlha sefe sa ngwaga se se tlang pele ga paka e mmoki a buang ka ga yona? (1)

Nopolo B

NGWETSI MALOBA	
Se re o bona borramosimane wa'gakgamala, Mme wa itlhome o se na thari. Borramosimane ke bao, Ba amogele ka tse pedi diatla; Lemoga, yo o latlhang o a itatlhela.	5
Borramosimane re lebile lapeng leno, Mme ra kgatlhwa ke botho jwa ga Motsei, Boitshoko ra fetsa a na nabo. Kana kgomo go tsewa e e bokgwabo, Mosadi tshwene o jewa mabogo	10
Motsei ga se kgagapa; Motse o tsile go o aga, Le mmamosimane o tsile go utlwana nae. Makwadikwadi one ga ba na go a atamela; Dipholo tse nne le tsone di a itse.	15
Nnyaa, bomalome ga ba lere serukhutlhi; A goroga, bomme ba rutlarutlile dirite, Ka peo ba mo gasa, ba latetse setso, Go mo lemosa fa le ene a tshwanetse go dira; A tle a se re tlhabise ditlhong ka moso.	20

Motho ke noga, o tsamaya ka mpa. Ngwana a lela, ba mo mo naya, A nna fatshe go mo gomotsa, lefeelo ba le tsisa, Ka dingwao, a amogela tsotlhe ka lorato. Ammaarure ngwetsi e, kgagapa ya dingalo!	25
Ngwana yo o sa utlweng molao wa batsadi O utlwa wa manong – Maina a motho a mane: Kgomo le kgomo di tlaolwa ka letsopa; Mme mosadi ke poo, o a bewa.	30

- 1.12 Tihalosa gore mmoki o kaya eng fa a bua ka ngwetsi tsa maloba. (2)
- 1.13 Neela mabaka a MARARO a a dirang gore borramosimane ba kgatlhwe ke Motsei. (6)
- 1.14 Neela seane se se tthalosiwang ke temana ya bobedi. (2)
- 1.15 Tihalosa seane se o se neileng mo go 1.14. (2)
- 1.16 Tihagisa o be neele leina la ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo temaneng ya boraro mola 14. (2)
- 1.17 Mmoki o kaya eng ka lefoko makwadikwadi? (2)
- 1.18 Ke dikapuo dife tse di tlhagelelang mo temaneng ya botlhano mola 21? (2)
- 1.19 Tihalosa dipolelo tse di latelang:
- 1.19.1 Wa itlhome o sena thari (1)
- 1.19.2 Ba amogele ka tse pedi (1)

MADUO A KAROLO YA A: [40]

**KAROLO YA B
TERAMA**

POTSO 2

Dintshontsho tsa lerato – L D Raditladi

Buisa dinopolo tsa A le B mme o arabe dipotso tse di latelang:

Nopolo A

Modiragatsi A: Ke a mo ila!
O a nkutiwa? Ke a mo ila!
Le ngwanyana yole wa gagwe.
A ngwanyana yo o bosula!
Ke ba ila ka kilo e kgolo.
Oo, Modimo o o kwa godimo
Ga magodimo a a kwa godimo!
Bogolo ke ka swa, Kalafi,
Bogolo ke ka ya le naga! (*O bua ka kgakalo*).

- 2.1 Mmui wa mafoko a ke mang? (1)
- 2.2 Mmui wa mafoko a o ne a bua le mang? (1)
- 2.3 Ke mang yo o ilwang ke modiragatsi A? Neela leina la gagwe. (1)
- 2.4 Modiragatsi A o tlhagisa maikutlo a a jang fa a re o **ila** motho yo a buang ka ena? (1)
- 2.5 Neela maina a batho ba a nnang nabo kwa gaabo. (2)
- 2.6 Modiragatsi A o amana jang le batho ba a nnang nabo? (1)
- 2.7 Tlhalosa gore modiragatsi A o kaya eng, fa a re ba tla mo **bopela kgomo ya mmopa**. (2)
- 2.8 Ke lebaka lefe le le lerileng modiragatsi A kwa ga motho yo o mo kaileng mo go 2.2? (2)
- 2.9 Tlhalosa polelo e: **ke ka ya le naga**. (2)
- 2.10 Modiragatsi A o ilelang modiragatsi yo o mo neileng mo go 2.1? (2)
- 2.11 Ngwanyana yo modiragatsi A a buang ka ga ena ke mang? (1)
- 2.12 Modiragatsi A le ngwanyana yo o mo neileng mo go 2.11 ba tsalana jang le motho yo o ilwang? (2)

- 2.13 Ke bolwetse bofe mo malatsing a gompiono bo bo re iletsang go ratana le batho ba fetang bonngwe? (1)
- 2.14 Mokgwa o mongwe o re ka thibelang bolwetse jo ke ofe? (1)

Nopolo B

Kalafi: Mmamotia, gotlhe go fedile!
Sala, mma, le mahutsana ke tsamaile,
Mmele wa me o ya motseng wa borraarona
Sala, sethunya se lefatshe la rona!

- 2.15 Ke eng se Kalafi a reng se fedile? (2)
- 2.16 Go diragetse eng gore se fele? Tihalosa. (2)
- 2.17 Kalafi le motho yo a mo laelang ba tsalana jang? (2)
- 2.18 Tihalosa mafako a **Mmele wa me o ya motseng wa borraarona.** (2)
- 2.19 Ke bomang ba ba wetsweng ke leru le Kalafi motsing oo? (2)
- 2.20 Ka lefoko **sethunya** Kalafi o kaya eng? (2)
- 2.21 Kalafi o laela Mmamotia ba le kwa kae? (2)
- 2.22 Neela lebaka le le dirileng gore ba iphitlhele ba le kwa lefelong le o le neileng mo go 2.21. (2)
- 2.23 Mo malatsing a mmuso wa maloba motho wa semelo sa ga Sakoma jaaka e le mmolai o ne a atholelwa loso. Fa o le moporesitendente wa mo Aferika Borwa o akanya batho ba semelo sa ga Sakoma go ka dirwa eng ka bona? (4)

MADUO A KAROLO YA B: [40]

**KAROLO YA C
PADI**

POTSO 3

Masaikategang a Magodimo – J M K Mekgwe

Buisa Dinopolo tsa A le B mme o arabe dipotso tse di latelang:

NOPOLO A

Lekau le ne le sa re le tla konelela kgang ka go atla mokapelo fa le itewa tsebe ke modumo. Fa le tsholetsa sefatlhego la rakanya matlho le monna a rotoga mmapa le maoka a a bapileng le tsela ya Botshabelo; a tla a hunne theledi, motho wa mmala wa sebilu. Lekau la itsheka segano ka lobakanyana.

Mogalammakapa, la batla le wa ka motlhana fa le bona gore ke mang!

A tla a tlhomagane nabo, a elela sethitho. Ya re ba re ba tla re o iree jang o re pagama godimo, a obega jaaka lotlhaka lwa noka, a tota molapo. A eta a robekeletsa ditlharapa, le go gwetlha a sa gwetlhe. Motho le mokapelo ba lebana. Ka bofefo gape matlho a bo a setse a kalaopa gole kwa ntlheng ya molapo.

- 3.1 Neela leina la lekau le mokwadi a buang ka ga lona. (2)
- 3.2 Neela leina la mokapelo wa lekau le. (2)
- 3.3 Batho ba o ba kaileng mo go 3.1 le 3.2 ba ne ba le kwa kae fa lekau le tla itewa tsebe ke modumo? (2)
- 3.4 Tlhalosa gore **go itewa tsebe ke modumo** go kaya eng? (2)
- 3.5 Ke tiro efe e lekau le monna yo o tlhagang a hunne theledi ba neng ba e dira mmogo? (2)
- 3.6 Neela leina la monna yo o tlang a hunne theledi. (2)
- 3.7 Goreng monna yo o mo neileng mo go 3.6 a hunne theledi? (2)
- 3.8 Neela maina a batho ba ba tlhomaganeng nae. (2)
- 3.9 Monna yo o mo neileng mo go 3.6 o amana jang le lekau le o le kaileng mo go 3.1? (2)
- 3.10 Lebaka le le dirang gore lekau le batle go wa ka motlhana ke lefe? (2)

Nopolo B

Ba lebaganya difatlhego ka lobakana, motho le mogatse, go se yo o ntshang ka tlaa: Wa mosadi a faroferwe ke keledi ya manyaapelo, wa monna a kitlantse meno, le mororo a goga mowa tennyanteng.

Ya re a sa eme jalo, sekwetsere sa mosadi, ka bontle jwa dipou-nama tse di emeng maphata, a leka go tswa molomo, fela kweleta e e mo emeng mo mometsong ya mo itsa go wetsa maikaelelo a gagwe. Go ka se rone go utlwa go umakwa gore mo metlheng ya gagwe ya bonana o ne a eta a gapa mokgele, a sa tswa go gapa o mongwe, mo dikgaisanong tsa bommabontle.

A tla ntlheng ya bolao ka bonya. Ya re a bo okame, a jala tlhogo ya gagwe mo sehubeng sa yo o letseng mo go jona, a sa tlhole a re sepe ka go mo ronkga. O ne a tla re eng, motho wa batho, fa pelo e tletse ga go penologa ke masisapelo!

- 3.11 Motho le mogatse ba ba lebaganyang difatlhego ke bomang? (4)
- 3.12 Tlhalosa dipolele tse
- 3.12.1 Go se yo o ntshang ka tlaa. (2)
- 3.12.2 Keledi ya manyaapelo. (2)
- 3.12.3 A jala tlhago ya gagwe mo sehubeng sa yo o letseng. (2)
- 3.13 Neela leina la morwa wa baanelwa ba o ba kaileng mo go 3.12 (2)
- 3.14 Ke ka ntlha ya eng moanelwa yo mo temaneng a kitlantse meno? (2)
- 3.15 Moanelwa yo, o kitlantse meno a le kwa kae? (2)
- 3.16 Monna yo o tlhodumetseng go tswa ka fa tlase ga kokoro ke mang? Neela leina la gagwe. (2)
- 3.17 Baanelwa ba o ba neileng fa godimo ke baagi ba kwa kae? (2)

MADUO A KAROLO YA C: [40]

**KAROLO YA D
DINAANE**

POTSO 4

Ntlhabele Dinaane: Z.S. Dipale

Araba dinopolo tsa A le B mme o arabe dipotso tse di di latelang.

Nopolo A

Ga twe e rile, e le dibera tse tharo. Tsa bo di kgaogana mo tseleng. Ya ntlha e bo e bona monna a tshotse letlhaka. Ya le kopa gore e ya go aga ntlo ka lona. Monna a e fa mme ya boela gae go aga ntlo.

Ya bobedi e bo e bona monna a tshotse dithobane. E bo e di kopa go ya go aga ntlo ka tsona. Monna a fa bera ka a bona e ya go dira tiro ya botlhokwa.

Ya bararo e bo e bona monna e le mo godimo ga karaki, a pegile ditena. Ya kopa ditena go ya go aga ntlo. Monna a di e neela.

- 4.1 Ke diphologolo dife tse di neng tsa gana go bulela phokojwe? (2)
- 4.2 Diphologolo tse di ne di le kae ka palo? (2)
- 4.3 Diphologolo tse di ne di le kwa kae? (2)
- 4.4 Phokojwe o ne a kaelwa ke eng gore diphologolo tse di kwa kae? (2)
- 4.5 Phokojwe o ne a dirisa eng go diga dintlo tsa diphologolo tse. (2)
- 4.6 A naa phokojwe o ne a atlega mo mokgapheng wa gagwe wa go tsena ka tšhemele. Tshegetsa karabo ya gago. (4)
- 4.7 Dirisa lefoko **phokojwe** go bopa seane. (2)
- 4.8 Naane e, e simolola ka mafoko afe? (2)
- 4.9 Ke thuto efe e re e bonang mo naaneng e? (2)

Nopolo B

Ga twe e rile, e le monna le mosadi, ba ne ba na le ngwana. Mosadi yo o ne a rata nama thata. Ka letsatsi le lengwe monna a sa bolo go taboga le naga a batlela mosadi nama, mme a bile a itlhobogile, a sa itse gore o ya go bona kae nama, a rakana le tau mme a e bolaya. A tsaya sebete sa yona, a ya gae.

Fa a tsena kwa gae a gadika sebete sele mme a se naya mogatse, mme ena a ja. Fa a sena go ja sebete, a utlwa a phaphalala magalapa ka ntlha ya lenyora, A fologela kwa molapong go nwa, mme a feta a nwa metsi otlhe a a neng a le mo molapong. Ka ntlha ya bokete jwa metsi, a palelwa ke go ya kwa gae, mme a rapama gaufi le noka.

Fa diphologolo di tla, tsa fithela go se na metsi. Tsa botsana tsa re: "Metsi a ile kae?"

Mosadi a re:

"Metsi a nolwe ke nna Sempe ... tšhibidu,
Metsi a nolwe ke nna Sempe ... tšhibidu,
Ke rile ke re ke a ema, sa ntsikitlela,
Sa ntsikitlelela nageng,
Metsi a nolwe ke nna Sempe ... tšhibidu!"

- 4.10 Dinaane di tlhajwa ke bomang? (2)
- 4.11 Neela setlhogo sa naane e. (2)
- 4.12 Naane e ke ya mofuta ofe? (2)
- 4.13 Sebete se se gadikiwang ke sa phologolo efe? (2)
- 4.14 Ke ka ntlha ya eng se ne se gadikelwa mosadi? (2)
- 4.15 Naane e ne e tlotlelwa bomang? (2)
- 4.16 Di tlhajwa ka nako efe? (2)
- 4.17 Thuto e re e fitlhelang mo naaneng e ke efe? (2)
- 4.18 Diphologolo di ne tsa itse jang gore mosadi yo ke ena a nweleng metsi? (2)
- 4.19 Neela mosola wa go tswaisa naane ka pina? (2)

MADUO A KAROLO YA D: [40]

KAROLO YA E
DIKGANKHUTSHWE

POTSO 5

Mmualebe: R.M. Malope

Buisa dinopolo tsa A le B mme o arabe dipotso tse latelang

Nopolo A

Fa Tselane a goroga, mosadi a re ke dinyane – tshetlho e e tlhomolwang bonolonolo. Boemong jwa go mo phekoela gona kwa Khalambazo, a mo naya ditshitlho a sena go mo laela ka ga tiriso ya tsona. Tselane ke morutegi, ga a kitla a dira nyabese jaaka bontshethe bangwe ba ba tleng ba tle go batla thuso mo go ena.

Boemong jwa go diragatsa ditaolo tsa mosadi, a okaoka jaaka moloji a tshwaregile. A ineela go swa gangwe mo go mogatse – kana ke ngaka – gongwe a ka e ntsha tlhako ngabeng. Ke fa a ipeta pelo a ya go anegela bosane phefong kwa go mogatse, mme a swa ka lehunelo ka ga matwetwe wa Khalambazo. Fa mogatse a batla go itse gore seboko se tsene jang ka ntha 'a nama, Tselane a mo araba ka mamina le dikeledi, e seng ka nnete. Gareng ga sekgapha, a bua fa a ne a batla go bona gore a thari ga e a jewa ke dintšwa. Monna wa ngaka a ema madi. A bona ditlhong tse di mo rotogelang jaaka kgwanyape selemo. Mosadi a wa ka mangole go lopa thuso le boitshwarelo mmogo. A e ka re a mo rata, a mo lesa go amusa tshotlego le matlhabisa ditlhong a a kalo? Leleme la mosadi thelelabodiba.

- 5.1 Mosadi yo a reng **ke dinyane** o bidiwa jang? (2)
- 5.2 Ke eng se mosadi a reng ke dinyane? (2)
- 5.3 Mokwadi o kaya eng ka ditshitlho? (2)
- 5.4 Tselane o ne a na le dithuto dife? (2)
- 5.5 Go tewa eng, fa go twe **thari ga e a jewa ke dintšwa**? (2)
- 5.6 Mosetsana yo, o tsene jang mo bothateng? (2)
- 5.7 Neela leina la motho yo o dubisitseng Tselane thankga. (2)
- 5.8 Tselane o ne a nyetswe ke mang? Neela leina ka botlalo. (2)
- 5.9 Motho yo o mo kaileng mo go 5.8 o ne a dira tiro efe? (2)
- 5.10 Ke eng se se ngoketseng Tselane go robala le motho yo o mo kaileng mo go 5.7? Tlhalosa. (2)

Nopolo B

“Mokanna, mpolelele gore ke ka ntlha ya eng o ntsholola go le kanakana ...” tsa tsurutla a sa di gwetla, “fa pele ga batho ba ba ntlotlang. A botoka o ne o sa didimaleleng wa leta maru a a thibileng gore a apoge, pele o phatloga fela jaaka tlhagala e budule? Nna kana ke tlwaetse gonne le fa ke le sebetwane, ke kile ka opelelwa dikoma pele ke tswa ka kgoro – e seng ke sutlha ka letshole. Nkile ka ikana phatlalatsa gore ga ke boife go direla sekata, sekatana sa ngwana ‘a mosimanyana se tshwana nao jaana! Le gompieno e sa le lona la me leo. Le fa go ntse jalo ke ne ke sa emela go tshololwa jaaka metsi o sena go tlhapa ka ona – jaaka o ntsholotse gompieno mo mathlong a batho ba ba ntsholetseng kwa godimo, ke le sekao se ba le kang go tshwana naso...”

- 5.11 Neela leina la mmui wa mafoko. (2)
- 5.12 Mmui ka lefoko **mokanna** o raya mang? (2)
- 5.13 Mmui o kaya eng fa a re o kile a opelelwa dikoma pele a **tswa** ka kgoro? (2)
- 5.14 Lefoko ‘ntsholola’ le kaya eng jaaka le tlhagelela mo temaneng e? (2)
- 5.15 Mokanna a bolelwang o tshololotse mmui jang? Tlhalosa. (2)
- 5.16 Neela maina a batho ba ba ntlotlang mmui. (4)
- 5.17 Go ne go le eng kwa **mokanna** a reng o tswa gona? (2)
- 5.18 Totatota **mokanna** o ne a tswa kwa kae? Neela leina la lefelo leo. (2)
- 5.19 Tlhalosa polelo e **wa leta maru a a thibileng gore a apoge**. (2)

MADUO A KAROLO YA E: [40]

MADUO OTLHE: 80